

6 ŞUBAT KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİ: KÖYLERDE DURUM NE?

Şubat 2023

Giriş

6 Şubat 2023 Pazartesi günü Kahramanmaraş Pazarcık'ta 7.7 ve yine Maraş'a bağlı Elbistan'da meydana gelen 7.6'lık depremler hem bireysel hem de toplumsal olarak sarsılmamıza sebep oldu. Ülkemizin deprem kuşağında yer alması sebebiyle konu her daim tazeliğini koruyor. Buna rağmen yaşadığımız şok, benzer olasılıklara karşı birey ve toplum bağlamında bir hafıza oluşturma gerekliliğini doğuruyor.

6 Şubat tarihinde 10 ili etkileyen afetin ilk üç gününde 665 topluluk üyemiz ile yaptığımız görüşmelerden elde ettiğimiz bulgulara göre hazırladığımız notumuzun belki de en büyük farkı durumu kırsalda yaşayan ya da görev yapan öğretmenlerin, öğretmen adaylarının ve ailelerin gözünden anlamaya katkı sunacak olması. Bu doğrultuda topluluk üyelerimizin özellikle eğitimin geleceği konusuna dair görüş ve kaygılarını bu rapora taşımanın önemli olduğunu düşünüyoruz. Köy Okulları Değişim Ağı Derneği ekibi olarak uzun yıllar etkisini sürdürecektir olan bu döneme dair paylaşımı ortak hafızaya kırsalın bakış açısını eklemenin önemini bilerek ve geleceğe dair alınacak önlemlerin umudunu taşıyarak yapıyoruz.

Depremden Sonra İlk Gün

Bilgi akışının hızı yaşanan durumun vehametini ilk gün hızlıca anlamaya yetmedi. KODA olarak rutin başladığımız pazartesi günü Hataylı üç ekip arkadaşımızdan aldığımız haberler ile öğlen saatlerinde bizler için de olağanlıktan çıktı. Gün sonunda bireysel çaresizliğin ilacı olarak girdiğimiz ekip toplantısından deprem bölgesinde yaşayan topluluk üyelerimiz ile ilgili durum tespiti yapmak üzere iş bölümü yapmış olarak ayrıldık.

İki gün boyunca dört farklı program kapsamında ağıımızda yer alan ve depremden etkilenen illerde yaşadığını / görev yaptığını bildiğimiz öğretmenlere, öğretmen adaylarına ve ailelere ulaştık. Gönüllülerimiz, öğretmen ve öğretmen adaylarımızın desteğiyle Adana, Adıyaman, Ağrı, Batman, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kayseri, Kilis, Mardin, Malatya, Osmaniye, Şanlıurfa, Şırnak ve

Van illerinde yaşıyan topluluk üyelerimize arama ve mesajlar yoluyla erişmeye, topluluk üyelerimizin durumu hakkında bilgi sahibi olmaya çalıştık. 10 muhtar, 116 veli, 233 öğretmen, 306 öğretmen adayı olmak üzere toplamda 665 topluluk üyemizden haber almayı hedefledik. Yaklaşık 200'ü telefon araması ile olmak üzere 514 kişiden geri dönüş aldık. Haber aldığımız kişilerin 261'inin "güvende" olduğunu öğrendik. Toplamda 134 kişinin zaten köyde olduğu, 10 kişinin ise ilçe merkezlerinden köye döndüğü bilgisini not ettik.

"Güven"ın Anlattıkları

İletişim kurma yöntemi ne olursa olsun ilk sorumuz "Güvende misin?" oldu. Sorunun içeriğine, alacağımız cevaplara odaklanmadan, belki de "can havliyle" ilk olarak herkesin yaşadığından emin olmak istedik. Aile eğitimlerimize katılmış bir velimizin depremde hayatını kaybetmiş olduğunu öğrendik. Köylerde genellikle binaların tek katlı olması gibi çeşitli teknik sebeplerden ötürü görece daha az yıkım olmasına rağmen Hatay ili Kırıkhan ilçesi Ceylanlı ve Adıyaman ili Gölbaşı ilçesi Karakuyu köyü gibi bazı köylerin ise neredeyse tamamının yıkıldığını duyduk.

Ulaştığımız ve depremden doğrudan etkilenmiş olduğunu tespit ettiğimiz birçok kişinin akrabalarının yanına ve varsa köyelerine dönmüş olduklarını not ettik. Birey olarak tek başına ayakta kalmanın zorluğunu evimizden sonra "ikinci" en güven duyduğumuz yerde ve topluluklarda yenmeye çalıştığımızı gördük. Özellikle depremin üçüncü gününde yaptığımız görüşmelerde yarasını görece sarmış kişilerin toplumsal dayanışmaya dahil olduğunu, elinde kalan ne varsa geriye kalanlar için harcamaya hazır olduğunu anladık:

"50 kişi köydeki okulumda kalıyoruz. 50 kişi daha köyde okulda misafir edebiliriz, araç var..."
Öğretmen (Diyarbakır, Sur, Kabasakal Köyü)

En Acil ve Acil İhtiyaçlar

Görüşmeleri gerçekleştirmemizin temel amacı elbette topluluk üyelerimizin durumlarından haberdar olmaktır. Görüşmelerde özellikle depremde doğrudan etkilenmiş bölgelerde yaşayan bazı topluluk üyelerimizin çok temel ve acil ihtiyaçları olduğunu tespit ettik. KODA ağına dahil olan kişileri desteklemek adına duyduğumuz ihtiyaçları kategorilere ayırdık ve bu ihtiyaçları gidermek üzere bir destek ağı oluşturmaya çalıştık.

Şehir merkezlerinde öne çıkan ihtiyaç başlıklarının çadır, gıda, battaniye, yakıt ve su gibi çok yaşamsal ihtiyaçlar olduğunu öğrendik. Köylerde ise genellikle gıda, su gibi ihtiyaçların kısa vadede genellikle daha yeterli olduğunu fakat hijyen sağlamaya yönelik ya da çadır gibi görece endüstriyel ürünlerin afetin ilk günlerinde ihtiyaç başlıkları olarak öne çıktığını not ettik.

Yardım dağıtımlarında muhtardan destek alınan bazı köylerde bu yardımların adaletsiz bir şekilde dağıtıldığı bilgisine rastladık. Ayrıca ilk günlerde yardımların köylere ulaşım, sert hava koşulları gibi zorluklar sebebiyle gitmemesinden dolayı köyde araç ve yakıt imkanı olan kişilerin “ne bulursa” almak üzere şehir merkezlerine gittiklerini anladık.

Özellikle Aile Çalışmaları Programı kapsamında çalıştığımız köylerde eğitimlerimize dahil olan ailelerin çocuklar için psikolojik destek ihtiyacını çok sık duyduk:

“Oğlum sekiz yaşında o çok etkilendi. Nasıl yapacağız nasıl konuşacağız bilmiyorum. Siz destek olacaksınız? Okullar ne zaman açılacak siz biliyor musunuz?”

Veli (Hatay, Altınözü, Altınkaya Köyü)

Köy Okulları ve Köy Öğretmenleri

Görüşmelerden elde ettiğimiz bulgulardan yeniden yapılanma sürecine yönelik yoğun kaygıların oluştuğunu anladık. İlk dikkatimizi çeken nokta il değişikliği yapmak durumunda kalan kişilerin sayıca çokluğu oldu:

“Köylüler eve çağırdı ama bugün İstanbul’a geçmeyi planlıyoruz. Burada evler yıkılmadı ama sallanıyor, güvende değiliz.”

Öğretmen (Mardin, Derik, Dikmen Köyü)

Okulların zarar görmüş olması ya da zarar görmemiş olanların ortak yaşam alanı olarak kullanılmasına ek olarak eğitim takvimine yönelik belirsizlikler pek çok kişi tarafından okulların dönem içinde kullanımına dair bir kaygı olarak dile getirildi. Yaşanan göçten dolayı köylerde nüfus yoğunluğu oluşması, lojmanda değil ilçe merkezlerinde yaşayan köy öğretmenlerinin barınma sorunu ile karşı karşıya olması gibi zorluklar da öğretmen ve ailelerin dilinden dökülenler arasındaydı:

“Dün gece köy okullarımızı öğretmen arkadaşlarımıza açtık. İnternet telefon çekiyor. Eşimin aracı var fakat bazı yerlerde benzin bulunmuyor. Dün hiçbir yerde ekmek yoktu bugün fırınları açmışlar fakat çok uzun kuyruklar var çünkü Antep’ten birçok insan Suruç’un köylerine akın etmiş durumda.”

Öğretmen (Şanlıurfa, Suruç, Aligör Köyü)

Deprem Bölgesinden Gözlemler: Hatay

Hataylı bir ekip arkadaşımızın depremin ilk gününden itibaren Hatay’da olması, enkaz ve yardım çalışmalarına katılması, sahadan bize doğru ve direkt bilgiler iletmesi bizi deprem alanına gitmek konusunda harekete geçirdi. Depremin dördüncü günü üç ekip arkadaşımızı hayati ihtiyaçların bulunduğu küçük bir araç ile Hatay’a uğurladık:

“Hatay’dan Ankara’ya oradan da İstanbul’a olan bütün yol 46, 02, 31, 27 plakalı bölgeden ayrılmış araçlarla doluydu. Arabaların yükünün ağır olduğu hem plakalarından hem de arka camlarına kadar doldurulmuş araçların ağırlığı taşımakta zorlanan arka amortisörlerinden belli oluyordu. Tanık olduğumuz bu göçün bir kısmı diğer şehir merkezlerine bir kısmı ise köylere doğruydı.”

“Hatay’ın Samandağ ve Defne ilçelerine bağlı köylerine yaptığımız ziyaretlerde gördüğümüz köylerin şehir merkezlerine nazaran bu tip bir afete belli yönlerden daha dayanıklı belli yönlerden ise daha kırılgan olduğu. İlk gözlemimiz ziyaret ettiğimiz genelde dağ/tepe eteklerine kurulmuş bu köylerdeki binalarda yıkımın az olduğu. Hasar da bu köylerde daha az. Ancak sallantılar sürekli devam ettiği için evlerde konaklamak mümkün değil. Sadece giyecek ve bir kısım erzak tedariki için hızlıca evlere girilip çıkılıyor. Dolayısı ile giysi ihtiyacı daha az, ama çadırda görece uzun süre kalma olasılığından dolayı gece soğuğuna dayanabilmek için hala giysi ihtiyacı var.

Barınma açısından da hızlıca çözümler üretilmiş. Afetin olduğu ilk bir iki gündeki yağışlı ve soğuk hava koşullarından korunmak için pek çok köylü tarımsal faaliyetlerinde ürünleri korumak için kullandıkları brandaları ile -uzun vadeli kullanıma uygun olmasa dahi kısa vadede kullanılabilir- çadırlar oluşturmuşlardı. Bazı köylüler halihazırda kurulu seralarda bu süreyi geçirerek yağıştan ve soğuktan bir miktar korunabilmişlerdi. Ancak elbette bu “çadırlar” uzun vadeli çözümler değiller.

Gıda yönünden de köyler daha dirençli. Samandağ ve Defne taraflarında ziyaret ettiğimiz köylerde çocuğu olan hanelere süte ihtiyaçları olup olmadığını sorduğumuzda inekleri olduğu için süte ihtiyaç duymadıklarını sütü ihtiyacı olanlara ulaştırmamızın daha iyi olacağını söylediler. Benzer şekilde ekmek için de unları ve odunla yaktıkları ocakları olduğunu, ekmeklerini pişirebildiklerini ileten köyler oldu. Temiz su da çok sorun değildi. Afetin ilk birkaç gününün daha dirençli geçirilmesi olumlu ama bu durumun uzun vadede ne kadar sürdürülebileceği ise soru işareti. Köylerin merkeze uzaklığı ve zaten kısıtlı olan ulaşım imkanlarının kesintiye uğraması nedeniyle ilçe ve kent merkezlerine gelen erzak ve diğer malzemelere erişim sıkıntılı. Ayrıca genelde dar ve bazen de toprak olan köy yolları, kamyon, tır gibi yardım ulaştırma vasıtalarının köylere erişimini engelliyor. Dolayısı ile zaten kırılmış olan tedarik zincirine bu hususlar da eklenince başta hijyen ürünleri olmak üzere konaklama ihtiyacını uzun süreli karşılayabilecek çadır ve diğer gıdalar gibi zaruri ihtiyaçlara erişim ilçe/kent merkezlerine göre daha zor hale geliyor. Hayvan yemine erişim de afet sonrası dönemde üretici kitle için önemli bir sorun haline geliyor.”

Ortak Akıl

Tüm görüşmelerden ve sahadan gelen haberlerden sonra birtakım belirsizliklerin ve soru işaretlerinin öne çıktığını gördük. KODA olarak güncel ihtiyaçları yakından takip eden ve çalışmalarını sahadan gelen talepler doğrultusunda şekillendiren bir ekip olduğumuzdan öne çıkan konuları daha iyi anlamak istedik. Her bir KODA programı özelinde yakın çalıştığımız topluluk üyelerimiz ile odak grup görüşmeleri gerçekleştirdik. Bu bilgi notumuzda öğretmenler, öğretmen adayları ve veliler tarafından dile gelen ortak ihtiyaç ve önerilere de yer vermek istedik.

Odak görüşmelerden öne çıkan ilk başlık **psikolojik desteğe duyulan ihtiyaç** oldu. Özellikle çocukların uyku ve beslenme düzenlerinin sağlıklı bir rutine oturtulması, topluluk üyelerinin bir arada olma hissine destek olacak buluşmaların yapılması, çocuklara yönelik etkinlik içeriklerinin oluşturulması önerildi. Görüşmelerden öne çıkan bir diğer başlık **kırsala yönelik araştırma ve analizlerin yapılması** oldu. Kırsaldaki okulların fiziki durumu, köy nüfusundaki değişimler, bu değişimlerin öğrenci-veli-öğretmen ilişkilerine etkisi, iç göç ile oluşabilecek ayrımcılık iklimi, öğretmenlerin tayin durumları, öğretmen adaylarının uygulamadan uzak kalacak olmaları gibi konuların bölgesel ve ulusal bazda incelenmesi gerektiği konuşuldu. Ayrıca **oluşturulacak konteyner kentlerin tasarımında sivil toplum kuruluşlarının yer alması gerektiği** vurgulandı.

Görüşmelerden öne çıkan son konu da mesleği ya da konumu ne olursa olsun kişilerin kendilerini afet durumlarında nerede konumlandıracaklarını bilememesi oldu. Her bir grupta etkin bir koordinasyon için **afet öncesinde acil durumlara yönelik iş bölümü yapılması** gerektiği konuşuldu.

Geleceğe Not, Bugüne Çağrı

Şu an durduğumuz yerden elimizde kalan cevaplar ve geleceğe dair sorularla kavruksak da kriz zamanlarında toplum olarak bizi bir araya getiren dayanışma ruhumuzun ruhsal ve fiziksel yeniden yapılanma sürecinde hepimizi mümkün olacak en iyi şekilde ayağa kaldıracığına inanıyoruz. 2016 yılından bu yana kırsalda daha iyi eğitim için yürüttüğümüz faaliyetlerden elde ettiğimiz deneyimler ve felaketin üzerine kırsalda yaşayan topluluk üyelerimizden duyduklarımızın verdiği cesaretle özellikle eğitimin yeniden yapılanma sürecine yönelik geleceğe birkaç not düşmeyi borç biliyoruz.

Sadece deprem bölgesiyle sınırlı kalmayacak bir yeniden yapılanma sürecine girdiğimizin farkındayız. Bu süreçte özellikle eğitim başlığında kırsal alanların fırsat ve zorluklarının gözetilmesinin önemli olduğunu düşünüyoruz. Kırsal bölgelerde çoğu zaman var olan ortak iş üretme, doğa ile iç içe olma, kendi kendine yetebilme gibi özelliklerin önemli fırsatlar olduğunu biliyoruz. Bu fırsatların yanında zaten var olan altyapı sorunları, deprem sonrası yaşanacak tersine göçün nüfus yoğunluğu yaratacak olması, öğretmen ve öğrencilerin okul değişiklik taleplerinin öngörülememesi, sağlam kalan köy okullarının barınma alanı olarak kullanılması gibi zorlukların şimdiden göz önünde bulundurulmasını önemli görüyoruz.

KODA ekibi olarak kendi içinde dayanıklı olsa da dış koşullar ile kolayca kırılabilir hale gelebilen kırsal alanların doğru planlama ile çevresini de güçlendiren alanlar olabileceğine inanıyoruz ve bu inançla geleceğe yönelik çalışmalarımızı kurgulamaya devam ediyoruz. Yapılacak kapsamlı bir planlama için geçmişi ve bugünü anlamının önemini biliyor, bu anlayışa katkı sunması amacıyla paylaştığımız notlarımızın okuyucusunu da harekete geçirmesini diliyoruz.

